

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології

Дипломна робота
(бакалавра)

з теми: «**ТИПОЛОГІЯ МАТЕРИНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЖІНОК НА
РАНЬОМУ ЕТАПІ МАТЕРИНСТВА**»

Виконала: студентка 4 курсу
Ps1-B20 групи
спеціальності 053 Психологія
(денна форма навчання)
Мала Олександра Ігорівна

Науковий керівник:
Логвіна Оксана Анатолівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної
та практичної психології

Рецензент:
Дідик Наталія Михайлівна,
кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри
психології освіти

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ МАТЕРИНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЖІНОК	7
1.1. Материнська ідентичність у структурі ідентичностей жінки.....	7
1.2. Формування материнської ідентичності.....	18
1.3. Визначення чинників становлення материнської ідентичності.....	24
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МАТЕРИНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЖІНОК У ПЕРШІ МІСЯЦІ ЖИТТЯ ДИТИНИ	32
2.1. Програма дослідження материнської ідентичності жінки у перші місяці після народження дитини.....	32
2.2. Аналіз результатів дослідження	38
2.3. Особливості материнської ідентичності жінок з різними типами глобальної ідентичності.....	47
Висновки до другого розділу.....	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

В умовах постійної трансформації українського суспільства та загальносвітової глобалізації проблема ідентичності особи набуває особливої актуальності. Ставлення людини до себе та інших є базовим конструктом особистості, який здійснює регулюючий вплив практично на всі аспекти поведінки, відіграє вагомий роль у становленні міжособистісних стосунків, у постановці і досягненні цілей, у способах формування та розв'язання кризових ситуацій. У жінок на ранньому етапі материнства ідентичність зазнає суттєвих змін, відбувається прийняття дитини, материнське Я інтегрується у глобальну ідентичність матерів (Терещенко, 2019).

Вважають, що материнство починає втрачати своє чільне місце у ієрархії суспільних цінностей. Сучасна жінка постає перед вибором особистісного, сімейного, професійного, громадянського, духовного, політичного розвитку тощо. За наявності численної кількості альтернатив пошук себе, своєї тотожності виходить на перший план. Проблема вибору між сім'єю, материнством та професійним розвитком (іншими сферами реалізації) стосується чи не кожної жінки. Офіційна статистика свідчить про зростання віку матері при народженні першої дитини, загальну тенденцію до зменшення народжуваності у порівнянні зі смертністю, зменшення кількості дітей у сім'ях. Однак лише та жінка, яка приймає себе, своє материнство і свою дитину, здатна подолати внутрішні конфлікти та досягнути зрілої материнської ідентичності (Чепелева, 2024).

На значущість раннього етапу материнства у становленні материнської ідентичності вказують дослідження М. Ейнсворт, Дж. Боулбі, С.Ю. Мещерякової. Вважають, що жінки у перші місяці після народження дитини знаходяться у складному фізичному та емоційному стані, зокрема при народженні першої дитини. Дослідники звертають увагу на психологічну неготовність жінок до вагітності, пологів та материнства і на вплив сімейної ситуації на материнську ідентичність (Шишак, 2015).

Фундаментальні підходи до розуміння ідентичності сформульовані у психоаналізі (Е. Еріксон, Дж. Марсія, А. Ватерман), символічному інтеракціонізмі (Дж. Мід, І. Гоффман, Г. Фогельсон, Л. Краппман, Ю. Хабермас), когнітивній психології (Х. Теджфел, Дж. Тернер, Г. Брейкуелл). У вітчизняній науковій літературі найбільш дослідженими є проблеми вивчення соціальної ідентичності (П.І. Гнатенко, І.В. Грибенко, К.В. Коростеліна, М.І. Найдьонов, Л.Е. Орбан-Лембрик, Н.І. Пилат), особистісної ідентичності (О.Г. Злобіна, О.М. Ічанська, Т.М. Титаренко, Х.І. Турецька), гендерно-рольової ідентичності (В.О. Васютинський, Н.П. Гапон, Т.В. Говорун, П.П. Горностай, О.М. Кікінежді, К.В. Коростеліна, О.С. Кочарян, О.Т. Плетка, Л.Г. Чорна) та ін. (Федоренко, Мушкевич, Магдисюк & Дучимінська, 2020).

Сучасні теоретичні та практичні дослідження у психології материнства можна поділити за стратегічними напрямками досліджень: вивчення взаємодії матері та дитини у ранньому онтогенезі (А.Е. Борисова, І.В. Добряков, М.А. Керрі, Е.В. Куфтяк, Р.Ж. Мухамедрахімов, Н.В. Самоукіна), емоційного стану жінки під час вагітності (Т.І. Белавіна, Н.В. Даниленко, Г.Г. Філіппова), факторів та умов девіацій материнства (О.В. Бацилева, В.І. Брутман, М.Ю. Колпакова, Т.С. Микова, Г.Г. Філіппова, О.С. Шишук), особистісних змін жінки, пов'язаних з переходом до материнства (Т.Д. Василенко, О.Л. Вознесенська, Н.А. Єфремова, Е.І. Ісеніна, Ю.М. Мальована, Р.В. Овчарова, О.П. Проскурняк, Д. Штерн). Порівняно новим є напрям розробки моделей психологічного супроводу жінки під час вагітності та перших років життя дитини (Н. Блекберн, Г.В. Гаєвська, Т.А. Гурянова, О.Ю. Іщук, М.Е. Ланцбург, С.Ю. Мещерякова) (Малкович, 2010).

Розробці проблеми материнської ідентичності присвячені праці сучасних зарубіжних та вітчизняних учених М.Б. Гасюк, О.Ю. Іщук, М.М. Малкович, Г.С. Шевчук. Структуру даного феномену вивчають А.М. Бичкова, М.Ю. Кожина, Г.Н. Шевченко (Перун, 2011). Однак питання розробки типології материнської ідентичності жінки, її структури і змісту у

перші місяці після народження дитини залишається відкритим. Актуальність проблеми, недостатній рівень її теоретичного та емпіричного вивчення зумовили вибір теми дипломної роботи: «Типологія материнської ідентичності жінок на ранньому етапі материнства».

Мета дослідження полягає у виявленні типів материнської ідентичності у контексті глобальної ідентичності жінок та з'ясуванні загальних і специфічних чинників їхнього становлення на ранньому етапі материнства.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань дослідження**:

1. Проаналізувати й систематизувати теоретичні підходи та дані емпіричних досліджень, що висвітлюють проблематику материнської ідентичності жінок.

2. Емпірично дослідити материнську ідентичність жінок на ранньому етапі материнства.

3. Виявити особливості материнської ідентичності жінок з різними типами глобальної ідентичності.

Об'єкт дослідження: материнська ідентичність жінок.

Предметом дослідження виступають типи материнської ідентичності жінок у перші місяці після народження дитини.

Методи дослідження. З метою емпіричного вивчення типології материнської ідентичності жінок на ранньому етапі материнства використано такі психодіагностичні методики: модифікований варіант методики «Хто Я?» М. Куна і Т. Макпартленда, тест-опитувальник «Тенессійська шкала Я-концепції (адаптація І. Нагорної, О. Кисляк)», задоволеність шлюбом В. Століна, Т. Романової, Г. Бутенко, ставлення до вагітності І. Добрякова.

Експериментальна база дослідження. Групу досліджуваних склали 35 жінок віком від 20-ти до 39-ти років (середній вік досліджуваних склав 27 років). У кожній з них є дитина віком від 1-го місяця до 1-го року.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані у роботі практичних психологів, сімейних консультантів, психотерапевтів при розробці програм психологічної

підготовки дівчат і жінок до відповідального материнства, підготовки вагітних жінок до пологів, що дозволить підготувати жінок до майбутнього материнства, прийняття ролі матері та становлення у них зрілого типу материнської ідентичності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Психологія здоров'я людини» (25 жовтня 2023, м. Луцьк); XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин» (м. Кам'янець-Подільський, 23 квітня 2024 р.).

Публікації:

1. Мала О.І. Типологія материнської ідентичності жінок на ранньому етапі материнства. *Психологія здоров'я людини: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (25 жовтня 2023, р. Луцьк). Луцьк, 2023. С. 73–76.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаних джерел з 80 найменувань. Основний зміст викладено на 72 сторінках комп'ютерного набору.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі представлено теоретичне обґрунтування та емпіричне підтвердження типології материнської ідентичності жінок на ранньому етапі материнства. Отримані результати дозволяють зробити такі висновки:

1. Материнська ідентичність жінок на ранньому етапі материнства розглядається як системне, динамічне та структурне явище. Системність виявляється у приналежності материнської ідентичності до структури глобальної ідентичності жінки-матері. Динамічність – у етапності її формування та нестійкості її статусу у залежності від зовнішніх та внутрішніх умов. Структурність – у сукупності взаємозалежних компонентів: когнітивного, ціннісно-сислового, емоційного та поведінкового. Когнітивний, ціннісно-сисловий, емоційний визначено первинними структурними компонентами, а поведінковий – вторинним.

2. Виявлено три типи материнської ідентичності у перші місяці після народження дитини: несформований, формальний та усвідомлений. Несформований тип найчастіше зумовлюється невизначеним Я, формальний тип – вираженим жіночим Я, усвідомлений тип – вираженим особистісним Я.

У структурі кожного з типів материнської ідентичності наявні когнітивний, емоційний та ціннісний компоненти, специфічно поєднані між собою. Змістовне наповнення кожного компоненту зумовлює відмінності у їхній психологічній характеристиці. Однією з особливостей материнської ідентичності у перші три місяці життя дитини, є її амбівалентність, яка виявляється у одночасній присутності конструктивних та деструктивних складових.

Несформований тип материнської ідентичності є найменш структурованим. Жінкам цього типу притаманне емоційне неприйняття материнства на фоні сприятливого перебігу вагітності. Структура формального типу материнської ідентичності містить найбільше проміжних компонентів. Ці матері найбільше схильні до полярності у трактуванні

перебігу вагітності. Жінки усвідомленого типу материнської ідентичності є орієнтованими на збалансовані взаємини з дитиною. Цьому передують емоційно врівноважена вагітність.

3. Встановлено загальні для усіх та специфічні для кожного типу чинники материнської ідентичності на ранньому етапі материнства. Загальним позитивним чинником є бажаність вагітності для чоловіка (батька дитини). Загальними негативними чинниками виступають емоційні (особистісна тривожність та депресивність матері); подружньо-сімейні (негативне ставлення жінки до сімейної ролі).

Несформований тип материнської ідентичності на ранньому етапі материнства детермінують емоційні (емоційна обізнаність та страхи, пов'язані з дитиною) та подружньо-сімейні (тривалість шлюбу, проживання подружжя з родичами, невизначені взаємини зі своєю матір'ю) чинники. Позитивними чинниками становлення цього типу ідентичності є емоційні (емоційна компетентність, страхи за власне життя та здоров'я), подружньо-сімейні (кількість дітей). Неоднозначно впливатиме на материнську ідентичність жінок цього типу професійна зайнятість.

Формальний тип материнської ідентичності жінки у перші місяці після народження дитини посилюватимуть емоційні чинники (ситуативна тривожність, соціальні страхи), подружньо-сімейні (кількість дітей, проживання з родичами, місце проживання). Послаблюватимуть формальний тип, відповідно, емоційна обізнаність; задоволення шлюбом, неоднозначні взаємини зі своєю матір'ю; вік дитини; освіта. Неоднозначний вплив на цей тип материнської ідентичності матимуть емоційний чинник (емоційна компетентність, страхи за життя та здоров'я близьких) та подружньо-сімейний (опіка матері).

Позитивними специфічними чинниками усвідомленого типу материнської ідентичності виступають емоційні (емоційна зрілість і страхи, пов'язані з материнством), подружньо-сімейні (сімейний стан, задоволення шлюбом, вимоги та відкинення у взаєминах з матір'ю), освітньо-професійний

(професійна зайнятість). Негативними для цього типу є соціальні страхи; любов, опіка та ліберальність матері; вік жінки, невиношені вагітності; освіта, шкідливі умови праці. Неоднозначними чинниками цього типу є подружньо-сімейні (кількість дітей, тривалість шлюбу).

Перспективи подальших досліджень вбачаються у емпіричному вивченні типології материнської ідентичності на наступних етапах материнства, розробці психопрофілактичних програм усвідомленого материнства для матерів після перечасних пологів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адієва М.В. Сімейна психологія: навч. посіб. Харків, 2004. 244 с.
2. Аршава І.Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика: монографія. Дніпропетровськ, 2016. 336 с.
3. Астахов В.М. Девіантне материнство як клініко-психологічна проблема. *Здоров'я жінки*. Київ, 2009. 7 (43). С. 197–200.
4. Базика Є.Л. Суб'єктний та інтеграційний підходи як методологія дослідження трансформацій жіночої ідентичності під впливом кризи пізньої зрілості. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2009. Т.ХІ, Ч.1. С. 14–23.
5. Бацилєва О.В. Девіантне материнство як варіант порушення репродуктивної поведінки. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. праць. Херсон, 2010. Вип. 8. С. 48–57.
6. Бевз Г.М. Дитина в структурі «ідентифікаційної» матриці дорослого. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПНУ. Київ, 2009. Т. ХІ, Ч.1. С. 23–30.
7. Белавіна Т.І. Особливості психічного стану жінки під час вагітності. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб. статей. Київ, 2014. Вип. 11(14). С. 122–132.
8. Бойко М. Соціологічний підхід дослідження феномена ідентичності. *Наукові записки*. Серія «культурологія». Острог, 2010. Вип. 5. С. 73–77.
9. Васютинський В.О. Владно-підвладні аспекти статево-рольової і гендерної взаємодії. *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2006. № 6. С. 6–16.
10. Вахняк Н.В. Соціально-економічний аналіз проблеми усвідомленого батьківства. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. Київ, 2011. Ч. II. № 20 (231). С. 297–303.
11. Волкова О.В. Психологічні особливості жінок різного віку із загрозою

- невиношування вагітності. *Проблеми психології*. Київ, 2011. Вип. 14. С. 83–91.
12. Гаєвська Г.В. Психологічний супровід вагітних жінок преклімактеричного віку. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*. 2008. Вип. 16. С. 269–271.
13. Гапон Н.П. Суб'єктивація української жінки: філософсько-антропологічний дискурс другої половини ХХ сторіччя. *Вісник Львівського національного університету*. Львів, 2006. Вип. 9. С. 64–71.
14. Говорун Т.В. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства: навч. посібник. Тернопіль, 2004. 144 с.
15. Говорун Т.В. Кікінежді О.М., Кравець В.П. Гендерні дослідження: прикладні аспекти: монографія. Тернопіль, 2013. 400 с.
16. Горностаї П.П. Життєві ролі та життєтворчість. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ, 2002. Вип. 5(8). С. 81–91.
17. Горностаї П.П. Психологічний феномен «Ми». *Соціальна психологія*. Київ, 2006. № 2 (16). С. 88–96.
18. Горностаї П.П. Психологічні ролі в структурі особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб. статей. Київ, 2000. Вип. 2(5). С. 104–111.
19. Горностаї П.П. Рольова теорія особистості: теоретичні аспекти та практичні апікації. *Наукові записки Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. Київ, 2015. Т. 4. С. 391–395.
20. Гребенюк М.О. Самоідентифікація як механізм формування ідентичності особистості. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук.праць. Київ, 2010. Вип. 8. С. 219–228.
21. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: навч. посіб. Тернопіль, 2004. 310 с.
22. Дармостук Н.В. Особистісні структури материнства в дівчат з різними типами психологічної готовності до батьківства. *Актуальні проблеми психології*. Київ, 2010. Т. 7. Вип. 22. С. 46–52.

- 23.Денисенко Ю. Фактори формування особистісної ідентичності в сучасній сім'ї. *Соціальна психологія*. Київ, 2008. №2 (28). С. 124–131.
- 24.Денисюк О. Шляхи забезпечення оптимального розвитку дітей раннього віку. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб. статей. Київ, 2015. Вип. 9(12). С. 94–103.
- 25.Джуза О. Особистий наратив як модель вивчення етнокультурних особливостей ідентичності. *Соціальна психологія*. Київ, 2004. № 4 (6). С. 49–60.
- 26.Дмитренко О.Ю. Аналіз теоретичних підходів до феномену гендерної ідентичності. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2010. Т. XIV, Ч. 2. С. 94–101.
- 27.Добропас І. Проблема гендерної ідентичності в контексті феміністичної епістемології. *Вісник Львівського національного університету: Серія філософські науки*. Львів, 2017. Вип. 10. С. 79–89.
- 28.Дріга Т.Г. Соціальні аспекти батьківства. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*: зб. наук.праць. Київ, 2015. № 1(24). С. 125–134.
- 29.Жук С.І. Психологічні аспекти невиношування вагітності (огляд літератури). *Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина*. Вінниця, 2011. Т. 1. № 2. С. 132–136.
- 30.Зеньковий А.Б. Соціально-психологічні чинники ставлення до вагітності матерів доношених та недоношених дітей. *Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації*. Київ, 2011. №3. С. 266–271.
- 31.Зливков В.Л. Проблема особистісної та професійної самоідентифікації в сучасній психології. *Соціальна психологія*. Київ, 2006. № 5. С. 128–136.
- 32.Кікінежді О.М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: монографія. Тернопіль, 2011. 386 с.
- 33.Ковальчук А.Ю. Характеристика соціально-демографічної ситуації та соціально значущих захворювань в Україні. *Український медичний часопис*. Київ, 2014. № 1(99). – С. 25–31.

- 34.Козловець М.А. Ідентичність: поняття, структура, типи. *Вісник Житомирського державного університету*. Житомир, 2011. Т. 57. С. 3–9.
- 35.Копець Л.В. Психологія особистості: навч. посіб. Київ, 2008. 458 с.
- 36.Коростелина К.В. Ідентичність як система: структура і смисловий зміст елементів. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г.С. Костюка. Київ, 2001. Т. III. Ч. 7. С. 118–124.
- 37.Крупська О.І. Ретроспективний погляд юнаків на своїх батьків: адаптація методики А.Рое та М. Сігельмана. *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2008. № 2. С. 42–49.
- 38.Крутікова О. Конституювання жіночої ідентичності в контексті материнсько-доньчиних стосунків. *Психологія і суспільство*. Київ, 2010. № 3. С. 192–202.
- 39.Курганська Л.О. Передумови формування поняття «ідентичність» у психоаналітичній теорії З.Фрейда. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2010. Т. XIV, Ч. 1. С. 171–179.
- 40.Лук'янова О.М. Актуальні проблеми психічного здоров'я вагітних жінок та матерів у контексті запобігання порушень раннього розвитку дитини. *Перинатологія та педіатрія*. Київ, 2002. № 4. С. 3–6.
- 41.Магдисюк Л.І., Федоренко Р.П. Психологія життєвих криз: навч. посіб. Луцьк, 2023. 292 с.
- 42.Малкович М.М. Змістовні характеристики материнської та батьківської ідентичності. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України. Київ, 2010. Т. XII. Ч. 1. С. 350–360.
- 43.Марукін М.А. Стадії розвитку материнства: психосоціальний аспект. *Вісник Львівського національного університету*: Серія філософські науки. Львів, 2019. Вип. 12. С. 225–234.
- 44.Мова Л.В. Социально-психологический анализ движений ребенка в первый год его жизни и его использование в танцевально-двигательной

- психотерапії. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб. статей. Київ, 2005. Вип. 11(14). С. 149–157.
45. Москалець В.П. Особливості використання методу проєктивного тематичного малюнка в роботі перинатального психолога при підготовці вагітних до пологів. *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2007. № 12. С. 38–45.
46. Нагона Л. Національна ідентичність в Україні: монографія. Київ, 2002. 272 с.
47. Нагорна І. Діагностика Я-концепції: адаптація тесту «Тенесійська шкала Я-концепції». *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2005. № 12. С. 55–65.
48. Найдьонов М.І. Визначення меж «ми» як коаліційної рефлексії. *Науковий вісник державного управління внутрішніх справ*. Львів, 2008. Т.1. С. 82–95.
49. Нестерова О.Є. Психологічна готовність до материнства. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб. статей. Київ, 2005. Вип. 11(14). С. 103–121.
50. Перун М. Діагностичні можливості методики «Я і моя дитина» у роботі з породіллями та матерями передчасно народжених дітей. *Психологічні перспективи*. Київ, 2009. Вип. 14. С. 107–114.
51. Перун М.Б. Материнська ідентичність у системі ідентичностей жінки. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Київ, 2011. Т.ХІІІ, Ч.3. С. 302–310.
52. Перун М.Б. Психологічні особливості матерів із позитивним та недиференційованим самоствавленням. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України. Київ, 2011. Т.ХІІІ. Ч.3. С. 302–310.
53. Перун М.Б. Соціальна роль матері у рольовій структурі особистості жінки у період ранньої зрілості. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН

- України. Київ, 2009. Т. XI, Ч. 1. С. 417–426.
54. Перун М.Б. Ставлення матерів немовлят до вагітності. *Гендер. Екологія. Здоров'я*: матеріали III науково-практичної конференції. Харків, 2011. С. 141–142.
55. Перун М.Б. Типологія емоційного ставлення жінок до материнства. *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2011. № 6 (143). С. 11–16.
56. Подольська Т.В. До витоків поняття «ідентичність»: тотожність і відмінність у площині онтологічних координат. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. Харків, 2011. № 9. С. 92–98.
57. Польова С.П. Порухення репродуктивного здоров'я та психоемоційного стану в жінок, хворих на туберкульоз. *Клінічна та експериментальна патологія*. Київ, 2017. Т.5, №4. С. 70–72.
58. Попелюшко Р.П. Психолого-педагогічні аспекти вивчення материнства. *Збірник наукових праць: нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького*. Сер.: Пед. та психол. науки. Хмельницький, 2010. № 53. С. 214–217.
59. Потапчук Т.В. Ідентичність у сучасних дослідженнях. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Психологічно-педагогічні науки. Ніжин, 2011. № 8. С. 38–41.
60. Проскурняк О.П. Чинники та етапи становлення материнства. *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2007. № 3. С. 13–16.
61. Пузь І.В. Вагітність як етап формування материнської сфери жінки. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць*. Т.2. Вип. 5. Миколаїв, 2010. С. 32–37.
62. Пузь І.В. Особливості психологічного супроводу жінок під час вагітності. *Актуальні проблеми психології: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості*. Київ, 2011. Т.11, Вип. 4. С. 178–185.

- 63.Смольнікова С.О. Народження дитини як життєва криза жінки. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб. статей. Київ, 2005. Вип. 4(7). С. 126–131.
- 64.Терещенко К.В. Соціально-психологічні чинники розвитку національної ідентичності молоді. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. Психологічні науки. Чернігів, 2019. Вип. 82. Т II. С. 259–267.
- 65.Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості. Київ, 2009. 232 с.
- 66.Тіунова О.В. Розвиток психологічної готовності до материнства у старшокласниць засобами просвітницького тренінгу. *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2008. № 4. С. 34–44.
- 67.Турецька Х.І. Проблема емпіричного дослідження особистісної ідентичності. *Вісник Львівського університету*. Філософські науки. Львів, 2008. Вип. 11. – С. 259–267.
- 68.Федоренко Р.П., Мушкевич М.І., Магдисюк Л.І., Дучимінська Т.І. Психологія молоді сім'ї: монографія. Луцьк, 2020. 392 с.
- 69.Чепелева Н.І. Ключові психологічні напрямки зниження розриву між уявленнями до та після народження дитини у молодих матерів. *Наукові інновації та передові технології*. Київ, 2024. № 1(29). С. 873–882.
- 70.Чепелева Н В. Ідентичність особистості в контексті психологічної герменевтики. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб. статей. Київ, 2006. Вип. 13(16). С. 13–24.
- 71.Чорна Л.Г. Рольова ідентичність: її локалізація серед інших видів ідентичності особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб. статей. Київ, 2011. Вип. 27(30). С. 125–131.
- 72.Шамілова Н.В. Формування пренатальної культури – шлях до репродуктивного здоров'я. *Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України*. Вип. 26. Т. 4. Київ, 2005. С. 286–290.
- 73.Шевчук Г.С. Материнська ідентичність у структурі Я-концепції жінки. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць К-ПНУ

- ім. І. Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 9. С. 765–777.
74. Шишак О. Мати як середовище психологічного розвитку дитини: поняття про материнські функції. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Київ, 2015. Т. 7. В. 6. С. 394–402.
75. Шишак О.І. Ідентифікація з материнськими рольовими функціями крізь призму досвіду дефіциту, травми і втрати стосунків з матір'ю в дитинстві. *Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України*. Київ, 2012. Т. 4. С. 330–336.
76. Шишук О.С. Девіантне материнство як соціально-психологічний феномен. *Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України*. Київ, 2009. Т.ХІ. Ч.1. С. 603–610.
77. Шкрабюк В.С. Відмова від материнства як психологічна проблема. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. Луганськ, 2013. № 3 (32) С. 317–321.
78. Щур О.В. Психологічні особливості та складові репродуктивної поведінки особистості. *Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України*. Київ, 2005. Вип. 26. Т. 4. С. 358–361.
79. Яблонська Т.М. Ідентичність як предмет психологічного аналізу. *Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України*. Вип. 38. Київ, 2010. С. 378–386.
80. Ялі М. Поняття та різновиди ідентичності. *Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України*. Вип. 44. Київ, 2012. С. 144–150.